

POSTANOWIENIE

Dnia 10 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J.D.

przeciwko P.J. i „J.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.

o zwrot kosztów noclegu na skutek skargi P.J. i „J.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. o wznowienie postępowania w sprawie VII Pa (...) zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 23 kwietnia 2015 roku oraz na skutek wniosku o wstrzymanie wykonalności zaskarżonego wyroku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 10 maja 2018 r.,

zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł.

z dnia 28 listopada 2017 r., sygn. akt VIII Pa (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie 1 i pozostawia
Sądowi Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

W dniu 30 marca 2017 r. P.J. i „J.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. złożyli skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 18 listopada

2014 r., wydanego w sprawie o sygn. akt IV P (...) oraz wniesli o wstrzymanie wykonalności zaskarżonego orzeczenia. W uzasadnieniu skarżący podali, że wskazany wyrok w części zasądzającej od nich na rzecz J. D. należności z tytułu ryczałtów za noclegi został wydany w oparciu o akty normatywne, których niekonstytucyjność potwierdził Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 24 listopada 2016 r. sygn. akt K (...).

Postanowieniem z dnia 28 listopada 2017 r. Sąd Okręgowy w Ł. odrzucił skargę i oddalił wniosek o wstrzymanie wykonalności wyroku.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny. Wyrokiem z dnia 18 listopada 2014 r., wydanym w sprawie VIII U (...), Sąd Rejonowy w P. zasądził od P. J. na rzecz J. D. kwotę 25.692,78 zł tytułem zwrotu kosztów noclegu wraz z ustawowymi odsetkami od 20 czerwca 2013 r. do dnia zapłaty oraz zasądził od „J.” Sp. z o.o. z siedzibą w P. na rzecz J. D. kwotę 3.560,46 zł tytułem zwrotu kosztów noclegu wraz z ustawowymi odsetkami od 9 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty. Uzasadniając powyższe rozstrzygnięcie w zakresie przedmiotowych świadczeń (tj. ryczałtów za noclegi) Sąd ten powołał się bezpośrednio na przepis § 2 i § 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167).

W apelacji wniesionej od powyższego wyroku w zakresie zasądzonych ryczałtów za noclegi pozwani podnieśli nieuwzględnienie przez Sąd zarzutu potrącenia z tych należności kwot nierozliczonych przez powoda a wypłaconych mu na poczet podróży należności, naruszenie przepisu art. 6 k.c., art. 498 k.c. oraz błąd w ustaleniach faktycznych przez przyjęcie, że strona pozwana w toku procesu przyznała fakt odbycia przez powoda podróży służbowych w czasie i kierunku przez niego opisanym, w sytuacji gdy te fakty były przez pozwanych przez okres procesu kwestionowane. Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w Ł. oddalił apelację pozwanych.

W rozważaniach Sąd Okręgowy podkreślił, że skarżący powołali jako podstawę swej skargi o wznowienie postępowania, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., sygn. akt K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206), którym orzeczono, że przepis art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r.

o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.) w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej oraz w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju - w zakresie, w jakim znajdują zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, są niezgodne z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Tymczasem prawomocny wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 18 listopada 2014 r., w zakresie zasądzającym od skarżących na rzecz J. D. ryczałty za noclegi oparty został bezpośrednio na przepisach § 2 i § 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2013 r., poz. 167). Sądy obu instancji, orzekając w sprawie zakończonej tymże prawomocnym wyrokiem, co do roszczeń powoda o ryczałty za noclegi nie odwołały się do zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny przepisu art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców. Kwestionowany przepis stał się bowiem podstawą rozważań Sądu Rejonowego tylko w zakresie oddalonego roszczenia o diety z tytułu podróży służbowych.

Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy wskazał, że stwierdzenie niezgodności wskazanego przepisu z Konstytucją RP nie oznacza, iż w stosunku do pracownika będącego kierowcą w transporcie międzynarodowym nie stosuje się powszechnie obowiązujących przepisów dotyczących należności przysługujących im z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju. Nadal bowiem obowiązuje przepis art. 2 pkt 8 powołanej ustawy o czasie pracy kierowców, który definiuje pojęcie podróży służbowej jako każde zadanie służbowe polegające na wykonywaniu, na polecenie pracodawcy: a/ przewozu drogowego poza miejscowość, o której mowa w pkt 4 lit. a, lub b/ wyjazdu poza miejscowość,

o której mowa w pkt 4 lit. a, w celu wykonania przewozu drogowego. Nie ma zatem podstaw do traktowania kierowców w transporcie międzynarodowym gorzej niż innych pracowników odbywających podróże służbowe. Stwierdzenie niezgodności z Konstytucją RP przepisu art. 21a tejże ustawy powoduje tylko, że przepis ten nie może być bezpośrednią podstawą roszczeń kierowców o ryczałty za noclegi, stosowaną kaskadowo przez przepis art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z przepisami rozporządzeń wykonawczych.

W ocenie Sądu Okręgowego, w tej sytuacji należy stosować wprost do tej grupy zawodowej przepisy Kodeksu pracy, jako przepisy ogólne mające odniesienie do wszystkich pracowników, w stosunku do których nie unormowano w sposób szczególny zasad wypłaty należności z tytułu podróży służbowych. Przeciwnie rozumienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w braku takich szczególnych przepisów, stawiałoby kierowców w sytuacji gorszej niż innych pracowników odbywających podróże służbowe. Należy w tym przypadku sięgnąć wprost do przepisu art. 77⁵ § 1, 3, 4 i 5 k.p., zgodnie z którym pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy lub poza stałym miejscem pracy, przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową, określone przepisami wykonawczymi. W okresie spornym takim aktem wykonawczym było rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz powoływane przez Sąd Rejonowy rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2013 r., poz. 167).

W sprawie nie zachodzi więc sytuacja uregulowana w art. 401¹ k.p.c., która ma miejsce jedynie wtedy, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją RP, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Przepis ten może bowiem stanowić podstawę wznowienia postępowania, jeżeli

Trybunał Konstytucyjny zakwestionował ten przepis, który stanowił podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia. Tylko bowiem w takiej sytuacji sąd w wyniku wznowienia postępowania ma możliwość innego niż uprzednio rozstrzygnięcia sprawy. Sytuacja ta nie ma miejsca w przedmiotowej sprawie, bowiem sądy obu instancji oparły słusznie swe rozstrzygnięcie na przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p.

Zażalenie na powyższe postanowienie wnieśli pozwani. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucili naruszenie przepisu postępowania: art. 233 k.p.c. oraz błąd w ustaleniach faktycznych, polegające na wydaniu orzeczenia z przekroczeniem zasady swobodnej oceny dowodów oraz uznaniu, że w przedmiotowej sprawie, wydane przez Sąd Rejonowy w P. sygn. akt IV P (...) i Sąd Okręgowy w Ł. sygn. akt VII Pa (...) orzeczenia, nie były oparte na przepisach prawnych, uznanych zgodnie z orzeczeniem Trybunał Konstytucyjny z dnia 24 listopada 2016 r., sygn. akt K 11/15, za niekonstytucyjne, tj.: (-) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym i (-) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, wobec oczywistego powołania i zastosowania niekonstytucyjnych przepisów w orzeczeniach zarówno wydanych przez Sąd pierwszej instancji, jak i Sąd drugiej instancji, a tym samym oczywistej zasadności przyjęcia do rozpoznania wywiedzionej skargi. Skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przyjęcie do rozpoznania wywiedzionej skargi o wznowienie postępowania prowadzonego uprzednio przed Sądem Okręgowym w Ł. i zakończonego prawomocnym wyrokiem sygn. akt

VII Pa (...).

W motywach zażalenia pozwani wskazali, że z treści uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego w P. w sprawie sygn. akt IV P (...), który to przyznał powodowi od pozwanych, między innymi, kwotę 29.253,24 zł tytułem zwrotu kosztów noclegu, podstawą prawną wyrokowania, jaka została przytoczona przez Sąd, był w pierwszej kolejności art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców. Argumentację Sądu Okręgowego jest całkowicie dowolna i sprzeczna z treścią uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji. W ocenie pozwanych, sprowadza się ona wyłącznie do ustalenia, że zasądzenie na rzecz powoda kwot z tytułu ryczałtów za noclegi możliwe było bez powoływania się przez Sąd Rejonowy w P., a następnie Sąd drugiej instancji, na art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, a wyłącznie na podstawie przepisów Kodeksu pracy - art. 77⁵ i w oparciu o § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r.

W odpowiedzi na zażalenie powód wniósł o jego oddalenie i zasądzenie od pozwanych na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługuje na uwzględnienie.

Inicjując rozważania w niniejszej sprawie podkreślić należy, że w postępowaniu cywilnym obowiązuje wyrażona w art. 365 § 1 k.p.c. zasada niewzruszalności prawomocnych wyroków sądowych. Przepisy określające warunki, na jakich może nastąpić uchylenie lub zmiana prawomocnego wyroku, muszą być zatem - jako wyjątek od wspomnianej reguły - interpretowane ściśle. Instytucja wznowienia postępowania opiera się na przysługującej poza tokiem instancji skardze o presumpcję wadliwego procesu i zastąpienie zapadłego orzeczenia orzeczeniem nowym. Zakres postępowania zapoczątkowanego skargą o wznowienie wytycza norma art. 412 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie zakreśla podstawa wznowienia. Z brzmienia cytowanego przepisu jednoznacznie wynika, że przedmiotem postępowania jest udowodnienie istnienia podstawy, na której oparto skargę w konkretnej sprawie. W konsekwencji zakres ponownego rozpoznania sprawy uwarunkowany jest

przyczyną wznowienia wskazaną przez skarżącego i nie jest dopuszczalne wyjście poza tę przyczynę. W świetle art. 409 k.p.c. istotnym elementem skargi o wznowienie postępowania jest zatem podanie podstawy wznowienia oraz jej uzasadnienie. Skarga o wznowienie postępowania podlega badaniu przez sąd pod kątem dopuszczalności o dwojakim charakterze, tj. dopuszczalności samej skargi oraz dopuszczalności wznowienia postępowania. O dopuszczalności decyduje zaś zachowanie ustawowego terminu do jej wniesienia (art. 407 i 408 k.p.c.) oraz oparcie skargi na ustawowych podstawach wymienionych w art. 401, art. 401¹ i art. 403 k.p.c.

Nadzwyczajny charakter tego środka prawnego, skierowanego przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, powoduje, że wznowienie postępowania może nastąpić wyłącznie z powodów ściśle określonych w ustawie. Katalog podstaw wznowienia został zawarty w art. 401, art. 401¹ i art. 403 k.p.c. i jest on wyczerpujący. Wszelkie inne okoliczności, wykraczające poza sytuacje taksatywnie wymienione w powołanych przepisach, nie mogą stanowić oparcia dla omawianej skargi. W doktrynie funkcjonuje przy tym podział podstaw wznowienia na przyczyny nieważności (art. 401 k.p.c.), które stanowią bezwzględny powód wznowienia w tym znaczeniu, że ich stwierdzenie w każdym przypadku skutkuje uchyleniem zaskarżonego orzeczenia, oraz tzw. podstawy restytucyjne (art. 403), których istnienie uzasadnia uchylenie orzeczenia tylko w przypadku wystąpienia związku przyczynowego zachodzącego między nimi a treścią rozstrzygnięcia, jak i wreszcie tę podstawę, jaką jest wydanie wyroku w oparciu o akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą (art. 401¹k.p.c.).

Godzi się zauważyć, że sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający przepisom art. 401-403 k.p.c. nie oznacza oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia, jeżeli już z samego jej uzasadnienia wynika, iż wskazywana podstawa nie zachodzi (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/99, OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 133; z dnia 7 lipca 2005 r., IV CO 6/05, LEX nr 155376; z dnia 17 września 2009 r., IV CZ 57/09, niepublikowane; z dnia 22 października 2009 r., I UZ 64/09, LEX nr 560531 i z dnia 6 listopada 2009 r., I CZ 57/09, LEX nr 599744).

W rozpoznawanej sprawie skarżący wskazali jako podstawę wznowienia postępowania art. 401¹ k.p.c.

Stosownie do art. 401¹ k.p.c. można żądać wznowienia postępowania również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Istotą regulacji zawartej w tym przepisie jest realizacja reguły określonej w art. 190 ust. 4 ustawy zasadniczej, zgodnie z którą orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Przepis ten wskazuje na wyraźną wolę ustrojodawcy, aby sprawa prawomocnie (ostatecznie) rozstrzygnięta w oparciu o akt normatywny niezgodny z Konstytucją, była ponownie rozpoznana i rozstrzygnięta w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnymi. W nowym stanie prawnym, ukształtowanym w następstwie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, rozpatrzenie sprawy jest nie tylko dopuszczalne, ale możliwość taka jest ujęta jako podmiotowe, konstytucyjne prawo strony. Prawo do wznowienia postępowania w przypadku orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o niekonstytucyjności prawnej podstawy prawomocnego wyroku sądowego jest bowiem jednym z aspektów konstytucyjnego prawa do sądu (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 marca 2004 r., SK 53/03, OTK-A 2004 nr 3, poz. 16 oraz z dnia 9 czerwca 2003 r., SK 5/03, OTK-A 2003 nr 6, poz. 50). Realizację reguły określonej w art. 190 ust. 4 Konstytucji stanowi na gruncie postępowania cywilnego art. 401¹ k.p.c.

W wyniku wznowienia postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. sąd stwierdzając, że orzeczenie zostało wydane w oparciu o obowiązujący w tym czasie akt prawny, ma możliwość innego rozstrzygnięcia sprawy wobec uznania, że choć wspomniany akt obowiązywał w chwili ferowania wyroku, to jednak nie powinien być zastosowany w sprawie, co okazało się po zapadnięciu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP

27/00, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331). Aby taki cel instytucji wznowienia postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. mógł być osiągnięty, wskazany przez stronę wyrok Trybunału Konstytucyjnego powinien dotyczyć aktu normatywnego lub zawartego w nim przepisu (przepisów) stanowiącego rzeczywistą podstawę prawną rozstrzygnięcia objętego zaskarżonym w tym trybie wyrokiem sądu. Inaczej mówiąc, na mocy art. 401¹ k.p.c. można żądać wznowienia postępowania jedynie wówczas, gdy Trybunał Konstytucyjny zakwestionował ten przepis, który był decydującą podstawą prawną rozstrzygnięcia zaskarżonego skargą o wznowienie postępowania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2009 r., III UO 2/08, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 273 oraz z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 152/11, LEX nr 1215254 i powołane w nim orzeczenia).

Wypada zauważyć, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zapadłe w wyniku badania zgodności aktów prawnych z Konstytucją podlegają różnorodnym podziałom. W doktrynie wyróżnia się klasyczne orzeczenia stwierdzające zgodność (orzeczenia afirmacyjne) lub niezgodność z Konstytucją (orzeczenia negatywne), a także orzeczenia zakresowe i interpretacyjne, wyroki pozornie zakresowe - prawotwórcze, wyroki pozornie zakresowe - interpretacyjne, wyroki interpretacyjne, wyroki negatywne interpretacyjne i wyroki afirmacyjne - interpretacyjne (por. na ten temat J. Dominowska: Klasyfikacja orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Przegląd Sądowy 2008 nr 5, s. 34 i nast.). Nie budzi wątpliwości, że stanowiąca zasadę prawną uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2009 r., III PZP 2/09 (OSNP 2010 nr 9-10, poz. 106, OSP 2010 nr 10, poz. 103), dotyczy wyłącznie wyroków interpretacyjnych. Wynika z niej bowiem wyraźnie, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające w sentencji niezgodność z Konstytucją określonej wykładni aktu normatywnego, które nie powoduje utraty mocy obowiązującej przepisu, nie stanowi podstawy do wznowienia postępowania przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stwierdza w sentencji niezgodności z prawem wykładni art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z pozostałymi przepisami prawa, wobec czego nie można go uznać za wyrok interpretacyjny, który zgodnie z powołaną uchwałą powiększonego składu Sądu Najwyższego nie może być podstawą wznowienia postępowania. Należy on do wyroków zakresowych, czyli

takich, w których Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga w pewnym zakresie (podmiotowym lub przedmiotowym, zakresie zastosowania lub zakresie normowania) o zgodności lub niezgodności z Konstytucją określonej regulacji prawnej. Wyroki zakresowe mogą być afirmatywne, gdy konkretnie określony przez Trybunał zakres normy jest uznawany za zgodny z normą wyższego rzędu, oraz negatywne, gdy zakres normy jest z nią sprzeczny. Ich dopuszczalność jest powszechnie przyjmowana w orzecznictwie i doktrynie prawa, bowiem uznaje się, że skoro Trybunał Konstytucyjny może badać konstytucyjność całej normy prawnej, to tym bardziej w zakresie jego kompetencji mieści się rozstrzygnięcie o jej wycinku (por. A. Kustra: Wyroki zakresowe Trybunału Konstytucyjnego, Przegląd Sejmowy 2011 nr 4, s. 49-73; J. Dominowska, Klasyfikacja orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Przegląd Sądowy 2008 nr 5, s. 38 i nast.). Takie stanowisko wyraził też Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 29 kwietnia 2010 r., IV CO 37/09 (OSNC 2010 nr 12, poz. 166), stwierdzając, że wyroki zakresowe charakteryzują się tym, że kwestionuje się w nich zgodność z Konstytucją RP określonego przepisu nie w całości, ale tylko w określonej części, co w pozostałej części pozwala utrzymać ich moc obowiązującą. Co do zasady zasługują one na aprobatę, gdyż wyłączają powstanie luki w prawie w wypadku ewentualnego zakwestionowania przepisu w całości i związanej z tym utraty jego mocy obowiązującej. W tym orzeczeniu Sąd Najwyższy zakwestionował natomiast możliwość uznania za podstawę wznowienia postępowania niektórych wyroków formalnie zakresowych, które przybierają postać tzw. wyroków interpretacyjnych albo prawotwórczych. W pierwszym wypadku Trybunał Konstytucyjny kwestionuje zgodność z Konstytucją określonej wykładni kwestionowanego przepisu, a w drugim brak określonej regulacji prawnej. Do żadnej z tych kategorii wyroków nie można zaklasyfikować orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15. Z uwagi na redakcję sentencji rozstrzygnięcia („w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym”) mamy do czynienia z wyrokiem zakresowym. W rozważanym przypadku jest to wyrok negatywny w tym znaczeniu, że przedmiot kontroli jest niezgodny z wzorem kontroli w określonej części. Jego zakres podmiotowy dotyczy kierowców wykonujących pracę w transporcie międzynarodowym (por. też

uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15, LEX nr 2242158).

W odniesieniu do skutków tego orzeczenia ponieść należy, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne, a ponadto w sprawach wymienionych w art. 189 Konstytucji RP podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu we właściwym organie urzędowym. Według art. 190 ust. 3 Konstytucji RP, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, lecz Trybunał może określić także inny termin utraty mocy wiążącej obowiązującego dotąd aktu normatywnego bądź jego przepisu. W razie stwierdzenia niekonstytucyjności aktu normatywnego moc wiążąca orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oznacza, że od chwili ogłoszenia orzeczenia w sposób wymagany w art. 190 ust. 2 Konstytucji RP akt ten nie może być już stosowany, gdyż został usunięty z porządku prawnego i stracił zdolność do wymuszenia określonego zachowania, czyli moc obowiązującą (szerzej zob. M. Safjan: Skutki prawne orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Państwo i Prawo 2003 nr 3, s. 3-18).

Konkludując należy stwierdzić, że możliwe jest żądanie wznowienia postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. w związku z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 24 listopada 2016 r., K 11/15, jeżeli zakwestionowane nim przepisy stanowiły podstawę wydania orzeczenia w sprawie objętej skargą.

Istota niniejszego problemu sprowadza się do pytania, czy zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny przepis art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców był postawą rozstrzygnięć zawartych w wyrokach Sądów orzekających w przedmiotowej sprawie. Zdaniem Sądu Najwyższego, odpowiedź na to pytanie jest twierdząca.

W części rozważaniowej uzasadnienia wyroku Sąd Rejonowy w P. z dnia 18 listopada 2014 r., wpierw przytoczono treść art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, a następnie zacytowano cały art. 77⁵ k.p., do którego § 3-5 odsyła art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców. Prawdą jest, że wyjaśniając podstawę prawną rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu w zakresie diet z tytułu podróży służbowych Sąd pierwszej instancji wskazał na art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 3 k.p., natomiast uzasadniając orzeczenie o zwrocie kosztów noclegów powołał jedynie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki

Socjalnej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167), nie łącząc go z żadnymi przepisami ustawowymi upoważniającymi do wydania tego aktu wykonawczego i zastosowania go do kierowców. Jediną podstawą pozostaje przytoczony wcześniej art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców oraz art. 77⁵ k.p. Z kolei Sąd Okręgowy w Ł. w motywach wyroku z dnia 23 kwietnia 2015 r., oddalającego apelacje pozwanych od orzeczenia pierwszoinstancyjnego, podzielił dokonane przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne i ich subsumcję prawną, a szczegółowo odniósł się tylko do apelacyjnych zarzutów naruszenia art. 6 k.c. i art. 498 k.c. oraz art. 233 k.p.c. Skłania to do konkluzji, że zakwestionowany w wyroku Trybunału Konstytucyjnego przepis stanowił podstawę wydania zaskarżonych orzeczeń, a sytuacja taka wyczerpywała hipotezę normy art. 401¹ k.p.c. i przemawiała za wznowieniem postępowania w sprawie.

Rację ma natomiast Sąd Okręgowy zauważając, że wspomniany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., sygn. akt K 11/15 nie przesądza o bezzasadności roszczeń kierowców o zwrot kosztów noclegów podczas podróży służbowych. Przekonuje o tym orzecznictwo Sądu Najwyższego z okresu po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, zwłaszcza uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17. Rozważania na ten temat zawarte w motywach zaskarżonego postanowienia byłby jednak właściwsze dla uzasadnienia wyroku zapadłego w wyniku wznowienia postępowania i merytorycznego rozpoznania sprawy a nie orzeczenia o odrzuceniu skargi.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji (art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).